

מראי מקומות- שבועות כ"א

אלא מכללי' הוא דאמר דר' ירמי' אמר כן משמו דר' אבהו. אולם ע' בריטב"א שכ' שאין פי' זה כמו בעלמא, דהא ודאי ר' אבהו בפ' אמר כן בשם ר' יוחנן, אלא דכוונת הגמ' לומר דלאו בפירוש אמרה לי' ר' יוחנן, אלא דמדברי ר' יוחנן דייק ר' אבהו. וכ' דלפי"ז א"ש מה שהגמ' לא אמר עלה כדאמרי' בעלמא, ואי מכללא מאי.

(ד) ר' יוחנן דידי' אמר לשוא לשוא שתי פעמים, אם אינו ענין לשבועת שוא, תנהו ענין לשבועת שקר- כ' המהרש"א לעיל (כ: ד"ה כלפי) דכל זה דוקא לרבין בשם ר' יוחנן, דס"ל דמשמעות של שוא הוא דוקא לשנות את הידוע, אבל לר' דימי בשם ר' יוחנן, דס"ל דמשמעות של לשוא כולל אפי' כל שבועת שקר, א"כ אין צריך לדרשה זו בשביל שבועת שקר, דממילא נכלל באיסור שבועת שוא. וכ' דלפי זה ג"כ לא צריך לפי ר' דימי הא דאמר רבא דבפירוש ריבית תורה שבועת שקר למלקות, דלפי ר' דימי הא דשקר נכלל בהא דריבית התורה שבועת שוא למלקות מהא דלא ינקה ד', ד' הוא דלא ינקה אבל ב"ד מנקין.

(ה) ור"ל אמר דאינו לוקה משום דהוי התראת ספק, וכו'- ע' בדברינו לעיל דף ג' בביאור שי' ר"ל.

(ו) איתיבי' ר' ירמי' לר' אבהו וכו', מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי- יש לע', הרי קו' זו אינו שייך רק לר' אבהו בשם ר' ירמי', אלא ק' גם לר' דימי בשם ר' יוחנן, דס"ל דאכלתי ולא אכלתי הוי שבועת שוא, דהא ס"ל דבכה"ג לקי, וא"כ גם הוא אתותב מהברייתא. וע' בנהורא שרגא שמאריך בסוגיא זו, ובתוך דבריו הק' קו' זו. וכ' לתרץ, דכיון דר' דימי ס"ל דלקי משום שבועת שוא ולא שבועת שקר, א"כ הברייתא לא קשה עליו, דודאי לא ממעט לי' מזו היא דרישא, דכיון דאיירי בשבועת שקר, אינו ממעט שוא, אלא מסתבר דממעט אוכל ולא אכל, שהוא ג"כ נכלל בשבועת שקר. אבל לר' אבהו

(א) אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתי' מלא תשבעו בשמי לשקר, אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל דברו- ע' בשו"ת הריב"ש (שפ"ז) שהביא מש"כ הרמב"ם דבין אוכל ולא אוכל, ובין אכלתי ולא אכלתי, עובר משום לא תשבעו בשמי לשקר, ולא הביא הא דלא יחל. ותמה הריב"ש עליו, דהוי דלא כמאן, דאי כר' דימי בשם ר' יוחנן, הא ס"ל דרק להבא עובר בלא תשבעו, אבל שבועה דשעבר עובר בלא תשא את שם ד' אלקיך לשוא. ורבין בשם ר' יוחנן ס"ל דרק שבועה לשעבר עובר בלא תשבעו בשמי, אבל להבא עובר רק לא יחל, והרמב"ם דלא כמאן. ולכן כ' לפרש דמה שאמר רבין דשבועה שאכלתי ושלא אכלתי עובר בשבועת שקר, לא הי' כוונתו לומר דרק שבועה שעבר עובר בלא תשבעו בשמי, אלא אף שבועה שעבר עובר בלא תשבעו, אבל ודאי בשבועה דלעתיד ג"כ עובר בלא תשבעו בשמי לשקר, דודאי זהו פשוט כוונת הפסוק, דעל שבועה דלעתיד קאי. ומה שאמר רבין דעובר בכל יחל, אין כוונתו דהנשבע לשקר לעתיד אינו עובר אלא בכל יחל, אלא כוונתו לומר דכל יחל אינו מסויים לנדרים, אלא דגם בשבועה דלעתיד עובר בכל יחל. ולכן שפיר פסק הרמב"ם כרבין דעובר בלא תשבעו בשמי לשקר בין בשבועה שלעבר ובין בשבועה שלעתיד.

(ב) אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל דברו- ע' בריטב"א דהעיר על שינוי הלשון, דלענין לא תשבעו נקט לשון "ואזהרתי'", ולענין בלא יחל נקט לשון "עובר". וביאר דכיון דנקט האי לישנא לעיל לגבי קונמות, דלא מיירי באזהרה [צ"ע כוונתו בזה, וראיתי מי שביאר דכיון דקונמות אינם מפורש בתורה, לא שייך לומר בהו לשון אזהרה, וצ"ע], נקטי' הכא ג"כ. א"נ, לא כל שבועה דלהבא שייך בי' מלקות, דנשבע שאוכל ולא אכל הוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקה עליו, ולכן לא שייך שם לשון אזהרתי', דמשמע מלקות.

(ג) הא דר' אבהו לאו בפירוש איתמר- פרש"י, לא בפירוש אמר ר' אבהו כן בשם ר' יוחנן,

שפיר הק', דמסתמא הזו היא בא למעט כל שבועת שקר ממלקות, ובזה נכלל גם אכלתי ול אכלתי.

(ז) **איבעיא להו, ר"ע בכל התורה כולה כר"ש סבירא לי, וכי- כ' תוס' דר' יוחנן דס"ל** ביומא דחצי שיעור אסור מן התורה אתי שפיר כרבנן דר"ש, דבחצי שיעור ליכא מלקות, אבל איסור איכא. ויש לעי' מהו הדין לענין שבועה (למ"ד דחייב שבועה אינו אלא על כזית), האם גם בזה אמרי' דחצי שיעור אסור מן התורה, או לא. וע' בחי' הר"ן (כב). דכ' דמסתברא דאפי' איסור אין כאן, ומי שנשבע שלא יאכל מותר לו לכתחלה לאכול פחות מכשיעור, דלא דמי לשאר איסורין שבתורה דקיי"ל דחצי שיעור אסור מן התורה, ואפי' ר"ל מודה בכל התורה כולה דלכה"פ אי' איסור דרבנן. אבל כל זה הוא דוקא באיסור הבא מן התורה, אבל כאן, הרי הוא עצמו אסר על עצמו, וכיון שלא נתכוין אלא לכזית, פחות מכזית היתר גמור הוא. ותמה על הרמב"ם דכ' דמי שנשבע שלא יאכל ואכל פחות מכזית, פטור והרי הוא כאוכל חצי שיעור מאכילות טרפות וכדו', דמשמע דעכ"פ איסורא איכא.

(ח) **לדבריהם דרבנן קאמר להו... לדידכו אודו לי מיהא וכי- הק' הנודע ביהודה (מהדו"ק, יו"ד סי' צ"א, ד"ה והנה שם), כיון דע"כ ר"ע ס"ל לטעם זה, מי הכריחנו לומר דבאמת ס"ל לר"ע בכל התורה כולה כר"ש, ולדבריהם דרבנן קאמר, ומה חסר לנו לומר דר"ע טעמא דנפשי' קאמר. ותי' דאם לא היו חולקים בכל התורה כולה, הי"ל להתנא להקדים הדין דהמפרש כל שהוא בשבועתו חייב, דמדין זה צומח כל פלוגתת ר"ע ורבנן. ומדלא אמר הכי, ש"מ דלא מכח זה צומח פלוגתתן, דבאמת פליגי בכל התורה כולה.**

(ט) **ואי ס"ד בעלמא כר"ש ס"ל, ל"ל לצרף- ע' במהר"ן חיות שהביא מה שהק' השער המלך, לשי' רבנו יקיר, הובא בתוס' בע"ז (סח), דס"ל דאף דר"ש ס"ל דכל שהוא חייב, היינו רק אם הוא בעין, אבל בתערוכת בעינן שיעור כזית דוקא של האיסור, א"כ מהו קו' הגמ', הרי מיירי כאן בתערוכת, וא"כ אף**

ר"ש ס"ל דבעינן שיעור כזית, וממילא צריך דין צירוף כדי לחיבו, והניחו השעה"מ בצע"ג. ותי' המהרצ"ח ע"פ מש"כ האחרונים בביאור דעת ר"ש, דמה דס"ל דחייב על כל שהוא בכל התורה, היינו משום אחשבי' (ומשו"ה בקרבן, דלא שייך אחשבי', שפיר בעינן כזית אף לר"ש). וא"כ, מה שמודה בתערוכת דצריך כזית איסור, היינו משום דכיון דאכל כזית, לא שייך בזה אחשבי'. וא"כ, כ' המהרצ"ח דאם באמת אכל פחות מכזית, א"כ שפיר י"ל דעדיין שייך הסברא דאחשבי', ושפיר דייק הגמ' ל"ל צירוף כזית, שהרי אפי' אם מצטרף לפחות מזה, צריך להיות חייב לשי' ר"ש, כיון דאחשבי' לאכילה זו.

(י) **ועוד תנן שבועה שלא אוכל, וכי- הק' הפורת יוסף והנודע ביהודה (מהדו"ק, יו"ד צ"א ד"ה ובזה), למה צריך להביא עוד ראי' מר"ל מאחר דכבר הוכיח ממתני' דר"ע לא ס"ל כר"ש. וכ' הפורת יוסף דלהכי כתיב ועוד תנן [וצ"ע כוונתו בזה, ואולי כוונתו דעיקר הראי' ממתני']. והנו"ב תי' דאם מהמשנה לחוד, היינו יכולין לומר דבאמת ס"ל כר"ש באיסור בעין, ורק בתערוכת חולק על ר"ש וס"ל דבעינן כזית דוקא (ע' לעיל שהבאנו חילוק בין בעין לתערוכת לענין אכילת כל שהוא), ולהכי צריכין להביא גם ממשנה זו אליבא דר"ל.**

(יא) **בכולל דברים המותרין- פרש"י, דהיינו דאם הי' נשבע בפירוש רק על דברים האסורים, לא הי' חל, אבל זה שאמר לא אוכל סתם, כולל דברים מותרין עם דברים אסורין. אבל הריטב"א כ' להיפוך, דאם הי' נשבע סתם, מסתמא לא הי' דעתו אלא על דברים המותרים, וכאן מיירי דכולל בפירוש דברים המותרים עם דברים האסורים, ולכן שפיר חל על הדברים אסורים.**

(יב) **ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור- כ' הריטב"א דאיכא מ"ד דר"ל אזיל בזה לשיטתו, דס"ל דחצי שיעור מותר מן התורה, אבל ר' יוחנן אינו יכול לאוקמי' בהכי, לפי שס"ל דחצי שיעור אסור מן התורה, ואע"ג דלית בי' מלקות, מ"מ מושבע ועומד קרינן בי'.**

יג) ואי ס"ד בעלמא כר"ש סבירא לי', כל שהוא נמי מושבע ועומד מהר סני הוא - כ' הרשב"א דאע"ג דר"ל פליג בהא על רב ושמואל ור' יוחנן לענין הא דאוקמי' למתני' במפרש ח"ש לרבנן או בסתם לר"ע, בהא דאמר ר"ל דר"ע לא ס"ל כר"ש אין צריכין לומר דפליגי עלי'. אלא י"ל דמאי דפליגי עלי' ומוקים מתני' בכולל דברים מותרים עם דברים האסורים, היינו משום דבעו לאוקים מתני' ככ"ע, או משום דס"ל דחצי שיעור מדאורייתא, וא"כ אפי' במפרש שבועתו בחצי שיעור (או בסתם אליבא דר"ע, אם ס"ל דבסתם אסור בח"ש) לא יחול השבועה, משום דח"ש אסור מן התורה.